

PĀRMITINĀŠANAS UN HUMANITĀRĀS IZMITINĀŠANAS PROGRAMMAS – LATVIJAS PIEREDZE

MAZA APJOMA IZPĒTES DARBS

Rīga, 2016. gada jūnijs

Ar Eiropas Savienības Padomes 2008.gada 14.maija lēmumu Nr.2008/381/EK izveidots Eiropas migrācijas tīkls, kura mērķis ir pildīt Eiropas Savienības un dalībvalstu institūciju informācijas vajadzības, sniedzot aktuālu, objektīvu, uzticamu un salīdzināmu informāciju par migrācijas un patvēruma jomu, tādā veidā atbalstot Eiropas Savienības politikas veidošanu minētajās jomās. Eiropas migrācijas tīklu izmanto arī, lai sabiedrībai nodrošinātu informāciju par šiem jautājumiem.

Eiropas migrācijas tīklu veido Eiropas Komisija un dalībvalstu nozīmēti kontaktpunkti. Katrs kontaktpunkts izveido valsts migrācijas tīklu.

Katrs valsts kontaktpunkts sagatavo izpētes darbus, kuru tēmas ir noteiktas attiecīgā gada darba programmā. Izpētes darbu tēmas ir saistītas ar trešo valstu valstspiederīgo migrācijas jomu.

Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkts ir Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.

Kontakti:

Čiekurkalna 1.līnija 1, k-3,

Rīga, Latvija, LV-1026

Tālrunis: +371 67219492

Fakss: +371 67219431

E-pasts: emn@pmlp.gov.lv

Tīmeklis: www.emn.lv

Darba autori:

Ilze Siliņa-Osmāne, Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkta eksperte

Olga Dabiža, Iekšlietu ministrijas Nozares politikas departamenta Politikas izstrādes nodaļas vecākā referente

Sandis Barks, Iekšlietu ministrijas Nozares politikas departamenta Politikas izstrādes nodaļas vecākais referents

Recenzents:

Līga Vijupe, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Patvēruma lietu nodaļas vadītāja

Projekts tika finansēts ar Eiropas Komisijas atbalstu. Šī publikācija atspoguļo vienīgi autoru uzskatus, un Eiropas Komisijai nevar uzlikt atbildību par tajā ietvertās informācijas jebkuru iespējamo izlietojumu.

Projektu līdzfinansē Eiropas Savienība

DEFINĪCIJAS¹

Alternatīvās aizsardzības statuss: stāvoklis, kad dalībvalsts atzīst trešās valsts valstspiederīgo vai bezvalstnieku par personu, kas ir tiesīga saņemt alternatīvo aizsardzību.

ANO Augstais komisārs bēgļu jautājumos: Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) bēgļu aģentūra ir pilnvarojusi vadīt un koordinēt starptautiska mēroga darbības bēgļu aizsargāšanai, un risināt bēgļu problēmas visā pasaulē, kā arī sargāt bēgļu tiesības un labklājību.

Atlases misijas: šī pētījuma kontekstā – valsts vizītes, kuru mērķis ir atlasīt trešās valsts personas vai bezvalstniekus pārmitināšanas/humanitārās uzņemšanas programmai un kuras tiek organizētas kā dalībvalsts pārstāvju misijas uz trešo valsti. Pārmitināšanas gadījumā šādas misijas parasti gatavo sadarbībā ar UNHCR.

Bēglis: Globālā kontekstā – vai nu persona, kura pamatotu baiļu no vajāšanas tās rases, reliģiskās piederības, tautības, politisko uzskatu vai piederības konkrētai sociālajai grupai dēļ atrodas ārpus savas pilsonības valsts un nespēj vai šādu baiļu dēļ nevēlas izmantot šīs valsts aizsardzību, vai bezvalstnieks, kurš, iepriekš minēto iemeslu dēļ, atrodies ārpus savas iepriekšējās dzīvesvietas vietas, nespēj vai šādu baiļu dēļ nevēlas tajā atgriezties. ES kontekstā – vai nu persona, kura pamatotu baiļu no vajāšanas rases, reliģiskās piederības, tautības, politisko uzskatu vai piederības konkrētai sociālajai grupai dēļ atrodas ārpus savas pilsonības valsts un nespēj vai šādu baiļu dēļ nevēlas izmantot šīs valsts aizsardzību, vai bezvalstnieks, kurš, iepriekš minēto iemeslu dēļ, atrodies ārpus savas iepriekšējās dzīvesvietas vietas, nespēj vai šādu baiļu dēļ nevēlas tajā atgriezties un uz kuru neattiecas Direktīvas 2011/95/EU 12. pants (Izslēgšana).

Bēgļa statuss: Dalībvalsts atzinums, ka trešās valsts pilsonis vai bezvalstnieks ir bēglis.

Humanitārā aizsardzība: aizsardzības forma personai, attiecībā uz, kuru saskaņā ar valsts tiesību aktiem par administratīvu vai tiesu iestāžu nodrošinātu starptautisko aizsardzību, ir pieņemts lēmums atļaut uzturēties humānu iemeslu dēļ. Tas attiecas arī uz personām, kuras nav tiesīgas pretendēt uz starptautisko aizsardzību saskaņā šobrīd spēkā esošo Kvalifikācijas direktīvu (Direktīva 2011/95/ES), bet kuras tik un tā tiek aizsargātas pret izraidīšanu, pamatojoties uz saistībām, ko visām dalībvalstīm uzliek starptautiskie bēgļu vai cilvēktiesību instrumenti, vai, balstoties uz principiem, kas izriet no šiem instrumentiem. [...] šis jēdziens nav attiecināms uz personām, kurām ir piešķirta uzturēšanās atļauja humānu iemeslu dēļ, bet kuras iepriekš nav pieteikušas starptautiskai aizsardzībai.

Humanitāra uzņemšana: Termina „uzņemšana” definīcija ir šāda: „ārzemnieka likumīga uzņemšana valsts teritorijā pēc tam, kad imigrācijas ierēdnis ir veicis pārbaudi un izdevis atļauju.” Savukārt terminam „humanitāra uzņemšana” definīcija nav sniegta. Šī pētījuma kontekstā par humanitāru uzņemšanu uzskata shēmas, kas ir līdzīgas pārmitināšanai, taču dažādu iemeslu dēļ daļēji neatbilst pārmitināšanas definīcijai. Piemēram, pārmitināšana var būt pastāvīgs risinājums cilvēkiem, kas to saņem, kamēr humanitāra uzņemšana var būt pagaidu stāvoklis. Tāpat, ja pārmitināšanas priekšnoteikums ir tiesības uz starptautisko aizsardzību (ko nosaka UNHCR), humanitāra uzņemšana var būt pieejama plašākam potenciālo aizsardzības saņēmēju lokam. Tāpēc humanitāra uzņemšana trešās valsts pilsonim ir paredzēta kā pāreja no trešās valsts uz dalībvalsti humānu iemeslu dēļ un saskaņā ar valsts tiesību aktiem par pārvaldes vai tiesu iestāžu nodrošinātu starptautisko aizsardzību.

Ilgspējīgi risinājumi: Jebkuri pasākumi, ar kuru palīdzību ir, iespējams, apmierinoši un uz ilgu laiku atrisināt bēgļu jautājumu, sniedzot tiem iespēju dzīvot normālu dzīvi.

¹ Izmantotas definīcijas no EMT vārdnīcas, 3.0,

Pieejams: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/docs/emn-glossary-en-version.pdf, vai pieminētajiem ES tiesību aktiem, ja vien zemsvītras piezīmēs nav norādīts citādi.

Integrācija: ES kontekstā – dinamisks, divpusējs visu imigrantu un dalībvalstu pamatiedzīvotāju savstarpējas pielāgošanās process.

Patvērums: Valsts teritorijā sniegts valsts aizsardzības veids, kas balstīts uz neizraidīšanas principu un starptautiski vai nacionāli atzītām bēgļu tiesībām un kas tiek piešķirts personai, kura nespēj meklēt aizsardzību savā valstspiederības un/vai izcelsmes valstī, it īpaši tāpēc, ka baidās no vajāšanas rases, reliģiskās piederības, tautības, piederības konkrētai sociālajai grupai vai politisko uzskatu dēļ.

Patvēruma meklētājs: Globālā kontekstā – persona, kura meklē patvērumu no vajāšanas vai smaga kaitējuma valstī, kas nav tās izcelsmes valsts, un saskaņā ar atbilstīgiem starptautiskiem un valsts instrumentiem gaida lēmumu par tās iesniegto pieteikumu bēgļa statusa piešķiršanai. ES kontekstā – persona, kura saskaņā ar Ženēvas konvenciju ir iesniegusi starptautiskās aizsardzības pieteikumu, par kuru vēl nav pieņemts galīgais lēmums.

Pārmitināta persona: šā pētījuma kontekstā – trešās valsts pilsonis vai bezvalstnieks, kas pārmitināšanas shēmas ietvaros ir pārvietots no trešās valsts uz dalībvalsti.

Patvēruma pieteikums: Ārzemnieka vai bezvalstnieka iesniegts pieteikums, kuru saskaņā ar 1951. gada Ženēvas konvenciju vai valsts bēgļu tiesībām var uzskatīt par aizsardzības lūgumu.

Pārmitināšana: globālā kontekstā – bēgļu atlase un pārvietošana no valsts, kurā tie meklēja aizsardzību, uz trešo valsti, kas ir piekritusi uzņemt tos kā bēgļus ar pastāvīgā iedzīvotāja statusu. Piešķirtais statuss garantē aizsardzību pret izraidīšanu un nodrošina pārmitinātu bēgli un viņa ģimeni vai apgādājamās ar piekļuvi tiesībām, kas ir līdzīgas pilsoņu tiesībām. Pārmitināšana nozīmē arī iespēju ar laiku kļūt par pārcelšanās valsts pilsoni;²

ES kontekstā un, jo īpaši, šī pētījuma vajadzībām – pārmitināšana, kas veikta pēc UNHCR pieprasījuma un kuras pamatā ir nepieciešamība nodrošināt starptautisku aizsardzību trešās valsts pilsonim vai bezvalstniekam, no trešās valsts uz dalībvalsti, kur tas drīkst uzturēties ar vienu no šādiem statusiem:

- 1) bēgļa statuss atbilstoši direktīvas 2011/95/ES 2. panta d) punktā sniegtajai definīcijai vai
- 2) statuss, kas saskaņā ar valsts un ES tiesību aktiem piedāvā tādas pašas tiesības un priekšrocības kā bēgļa statuss.

Persona, kura tiesīga uz alternatīvo statusu: trešās valsts pilsonis vai bezvalstnieks, kurš netiek kvalificēts kā bēglis, bet attiecībā uz, kuru ir būtisks pamats uzskatīt, ka minētā persona, atgriežot to izcelsmes zemē, vai, bezvalstnieka gadījumā – iepriekšējās dzīvesvietas valstī, tiktu pakļauta reālam riskam ciest no nopietna kaitējuma, un nespēj vai šāda riska dēļ nevēlas pieņemt šīs valsts aizsardzību.

Privāta sponsorēšana: Terminam „privāta sponsorēšana” nav vispāratzītas un saskaņotas definīcijas. Privāto sponsorēšanu galvenokārt raksturo tas, ka persona, grupa vai organizācija uzņemas atbildību par finanšu, sociālā un emocionālā atbalsta sniegšanu pārmitinātai personai vai ģimenei uz iepriekš noteiktu laika posmu (parasti uz vienu gadu vai pat ilgāk) vai līdz brīdim, kad persona vai ģimene kļūst patstāvīga. Turklāt sponsoriem ir iespēja izvēlēties personu vai ģimeni, kuru tie vēlas atbalstīt pārmitināšanas laikā, lai gan daži sponsori nevis izvēlas konkrētas personas, bet meklē zināma profila atbalstāmās personas.³

² UNHCR *Resettlement Handbook*: <http://www.unhcr.org/46f7c0ee2.pdf>. Lai gan pārmitināšanai starptautiskajā regulējumā ir stabils juridiskais nodrošinājums, šī tiesību instrumenta izmantošana nereti tiek tulkota ļoti dažādi. Lūdzam skatīt UNHCR (2013): *Clarifying UNHCR Resettlement: A few considerations from a legal perspective* 15. punktu. Tāpēc šī termina skaidra definīcija joprojām ir atkarīga no pārmitināšanas valsts pieņemtās interpretācijas (t. i., atlases procedūra dažādās pārmitināšanas valstīs var atšķirties).

³ MPI Europe, “Welcoming engagement: How private sponsorship can strengthen refugee resettlement in the European Union”, available at <http://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/Asylum-PrivateSponsorship-Kumin-FINAL.pdf>.

Starptautiskā aizsardzība: Globālā kontekstā – starptautiskās kopienas īstenoti pasākumi, kas balstīti uz starptautiskajām tiesībām un kuru mērķis ir konkrētu tādu personu pamattiesību aizsardzība ārpus to izcelsmes valstīm, kuras savās valstīs nesaņem nacionālo aizsardzību. ES kontekstā – aizsardzība, kas ietver bēgļa statusu un alternatīvās aizsardzības statusu.

Starptautiskās aizsardzības pieteikums: Pieprasījums, ko dalībvalstij iesniedzis trešās valsts pilsonis vai bezvalstnieks, lai saņemtu bēgļa statusu vai alternatīvās aizsardzības statusu un kas nepārprotami nepieprasa cita veida aizsardzību, kura ir ārpus Direktīvas 2011/95/ES darbības jomas un par kuru var iesniegt atsevišķu pieteikumu.

Starptautiskās aizsardzības saņēmējs: persona, kurai ir piešķirts bēgļa statuss vai alternatīvās aizsardzības statuss.

Trešās valsts pilsonis: ir jebkura persona, kura nav Savienības pilsonis (tostarp bezvalstnieks) Līguma 17.(1). punkta izpratnē, un kura nebauda Kopienas brīvās pārvietošanās tiesības saskaņā ar Šengenas Robežu kodeksa 2.(5). punktā sniegto definīciju.

Uzturēšanās atļauja: dalībvalsts iestāžu jebkura atļauja vai pilnvarojums, kas izsniegts valsts tiesību aktos noteiktajā formātā un ļauj trešās valsts pilsonim vai bezvalstniekam uzturēties tās teritorijā.

Ženēvas konvencija: 1951. gada 28. jūlijā Ženēvā pieņemta Konvencija par bēgļu statusu, kas grozīta ar 1967. gada 31. janvāra Ņujorkas Protokolu.

KOPSAVILKUMS

Maza apjoma izpētes darba “Pārmitināšanas un humanitārās izmitināšanas programmas – Latvijas pieredze” mērķis ir sniegt visaptverošu pārskatu par izaicinājumiem un pašreizējo risinājumu saistībā ar bēgļu pārmitināšanas shēmu un humanitārās izmitināšanas programmas darbību.

Latvijā šobrīd nav izveidotas nacionālās pārmitināšanas un humanitārās izmitināšanas programmas. 2015.gadā tika izveidota starpinstitucionāla darba grupa⁴, kuras mērķis bija izveidot Latvijas apstākļiem piemērotu sistēmu patvēruma meklētāju uzņemšanai, tajā skaitā to pārmitināšanai, kā arī bēgļa un alternatīvo statusu ieguvušo personu integrācijai Latvijā. Atsaucoties uz vienošanos, kas tika panākta 2015.gada 20.jūlija Tieslietu un iekšlietu padomes sanāsmē par pārmitināšanu⁵ Latvijai ir pienākums uzņemt 50 personas. Šīs personas pašlaik plānots pārmitināt no Turcijas bēgļu nometnēm. 2016.gada 16.jūnijā no Turcijas uz Latviju tika pārmitināta sešu personu ģimene no Sīrijas.

Valdības izveidotā darba grupa sagatavoja un Ministru kabinets 2015.gada 2.decembrī ar rīkojumu Nr.759 apstiprināja Rīcības plānu personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā⁶(turpmāk - Rīcības plāns).

Rīcības plānā paredzētais tiek attiecināts uz visiem patvēruma meklētājiem un starptautisko aizsardzības statusu saņēmušām personām, neatkarīgi no viņu ierašanās veida Latvijā.

Pirmās pārmitinātās personas, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība sagaidīja, kad tika noregulētas visas juridiski-tiesiskās nienses.

Pārmitināšanas procesā līdzās Latvijas atbildīgajām institūcijām – Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei un Valsts robežsardzei būs iesaistīts Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu jautājumos birojs (turpmāk - UNHCR) un Starptautiskā Migrācijas organizācija. Minētajām organizācijām ir ilggadēja pieredze personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārmitināšanā no trešajām valstīm.

Izaicinājumi:

- Risinājumu izstrāde, lai atbilstoši Latvijas normatīvajos aktos noteiktajam realizētu personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, ieceļošanu Latvijā (pašlaik Latvijas kompetentās institūcijas neatzīst Turcijas izsniegtu ceļošanas dokumentu);
- Trešās valsts politiskā situācija, līdzdalība pārmitināšanas procesā;
- Ierobežotas vai nepietiekamas zināšanas par to, kā veidot pārmitināšanas programmu, kā arī praktiskās pieredzes trūkums jautājumos, kas saistīti ar personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārmitināšanu.

Šķēršļi un grūtības:

- Derīgu ceļošanas dokumentu neesamība personām, kuras plānots pārmitināt.
- Latvijai ir ierobežoti resursi personu uzņemšanai un pārmitināto personu integrācijai.
- Šaurs iesaistīto pakalpojuma sniedzēju loks rada augstas pārmitināšanas procesa izmaksas.

⁴ 2015.gada 22.jūlija Ministru prezidenta rīkojums Nr.306 Par darba grupu.- Latvijas Vēstnesis Nr.142, 23.07.2015.

⁵ Daļībvalstu valdību pārstāvju secinājumi par 20 00 personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība pārvietošanu daudzpusējo un nacionālo shēmu ietvaros. Pieejams: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11130-2015-INIT/lv/pdf>. [sk.07.06.2016.]

⁶ Ministru kabineta 2015.gada 2.decembra rīkojums Nr.759 “Rīcības plāns personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.238. 04.12.2015. – [stājās spēkā 02.12.2015.]

Nacionālās situācijas pārskats

Latvijas normatīvie akti pašlaik nenosaka atsevišķu regulējumu attiecībā uz pārmitināšanu un humanitāro uzņemšanu. Humanitārā uzņemšana Latvijā līdz šim nav notikusi.

Pārmitināšanas jautājumus plānots risināt Patvēruma likuma⁷ ietvaros, kā arī saskaņā ar Rīcības plānu, kas tika apstiprināts ar Ministru kabineta 2015.gada 2.decembra rīkojumu Nr.759⁸.

Saskaņā ar Rīcības plānu pašreiz Latvijai noteikto pienākumu pārmitināt 50 personas, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, no trešajām valstīm⁹ (no Turcijas) plāno īstenot vienreizējas sadarbības ar iesaistītajām organizācijām ietvaros, un pamatojoties uz pieņemtajiem leģslīetu ministrijas iekšējiem rīkojumiem, par personu lietu atlases procedūras noteikšanu. Vienlaikus saskaņošanas procesā pašlaik ir leģslīetu ministrijas un IOM (Starptautiskās Migrācijas organizācijas) sadarbības līgums par pārmitināšanu. Šāds līgums turpmāk varētu kalpot par pamatu pārējo 245 personu pārmitināšanai, par ko Latvija ir uzņēmusies starptautiskās saistības, taču par kurām Eiropas Savienības Padome vēl nav pieņēmusi konkrētu lēmumu.¹⁰

Attiecībā uz papildus personu uzņemšanu 2015.gada 19.janvārī stājās spēkā jauns Patvēruma likums, kurš cita starpā paredz Saeimas un Ministru kabineta kompetenci patvēruma jautājumos, proti, jautājumos, kas attiecas uz patvēruma meklētāju uzņemšanu Latvijā no citām dalībvalstīm vai trešajām valstīm, Ministru kabinets pieņem lēmumus un paūž Latvijas valsts nostāju (arī Eiropas Savienības institūcijās), pamatojoties uz Saeimas lēmumu.¹¹

2015.gada vasarā tika izveidota starpinstitucionāla darba grupa¹², kuras mērķis bija izveidot Latvijas apstākļiem piemērotu sistēmu patvēruma meklētāju uzņemšanai, kā arī bēgļa un alternatīvo statusu ieguvušo personu integrācijai Latvijā. Valdības darba grupas¹³ rezultāti bija nepieciešami, lai sagatavotos dalībai pārcelšanas pasākumos un uzņemtu personas, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība atbilstoši Padomes Lēmumos noteiktajam¹⁴,¹⁵. Atsaucoties uz vienošanos, kas tika panākta 2015.gada 20.jūlija Tieslietu un iekšlietu padomes sanāksmē par pārmitināšanu, Latvijai ir pienākums uzņemt 50 personas.

Valdības izveidotā darba grupa izstrādāja Rīcības plānu, kas ietver trīs rīcības virzienus - personu atlasi, pārcelšanu un pārmitināšanu, personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība uzņemšanu un izmitināšanu, kā arī sociālekonomiskās iekļaušanas pasākumus.

Latvijas budžetā nav izdalīti konkrēti finanšu līdzekļi pārmitinātajām personām. Tādējādi izdevumi par pārmitinātajām personām tiks segti no Rīcības plānā paredzētajiem finanšu avotiem. Minētie finanšu avoti ir valsts budžets (ministriju budžets/līdzekļi neparedzētiem gadījumiem) - 8 468 521 EUR un ES Fondi (t.sk.

⁷ Patvēruma likums.- Latvijas Vēstnesis, Nr.2, 05.01.2016. – [stājās spēkā 19.01.2016.]

⁸ Saskaņā ar Ministru prezidenta 2015.gada 22.jūlija rīkojumu Nr.306 rīcības plāna izstrādei tika izveidota starpinstitucionāla darba grupa, iesaistot 11 ministrijas, pašvaldības, Latvijas pašvaldību Savienība, kā arī vairākas nevalstiskās un reliģiskās organizācijas

⁹ 2015.gada 20.jūlija Eiropas Savienības Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi par 20 000 personu, kurām nepārprotami nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārmitināšanu, izmantojot daudzpusējas un valstu shēmas. Kopumā, pamatojoties uz šiem secinājumiem, dalībvalstis ir apņēmušās pārvietot 22 504 patvēruma meklētājus.

¹⁰ Saskaņā ar lēmumiem Eiropas Savienības Padomē atlikušās 54 000 personas sākotnēji bija plānots pārvietot no Ungārijas. Taču, ņemot vērā, ka Ungārija kategoriski atteicās kļūt par šī lēmuma ieguvēju, tika nolemts šo skaitu atstāt rezervē un gada laikā panākt vienošanos par to, no kurām dalībvalstīm īstenot pārcelšanu atkarībā no tā, kā mainīsies migrācijas plūsmu tendences.

¹¹ Patvēruma likuma 69. pants.

¹² 2015.gada 22.jūlija Ministru prezidenta rīkojums Nr.306 Par darba grupu. - Latvijas Vēstnesis Nr.142, 23.07.2015.

¹³ Darba grupā bija pārstāvēta Iekšlietu, Ārlietu, Labklājības, Kultūras, Izglītības un zinātnes, Veselības, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības un Ekonomikas ministriju valsts sekretāri.

¹⁴ Padomes Lēmums (ES) 2015/1523 (2015. gada 14. septembris), ar ko nosaka pagaidu pasākumus starptautiskās aizsardzības jomā Itālijas un Grieķijas labā.- Oficiālais Vēstnesis, Nr.L 239. 15.09.2015.

¹⁵ Padomes Lēmums (ES) 2015/1601 (2015. gada 22. septembris), ar ko nosaka pagaidu pasākumus starptautiskās aizsardzības jomā Itālijas un Grieķijas labā.- Oficiālais Vēstnesis, Nr.L 248. 24.09.2015.

Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds (2014 – 2020), Iekšējās drošības fonds, Eiropas Sociālais fonds u.c.) - 6 525 506 EUR. Kopējās izmaksas 14 994 027 EUR.¹⁶

2016.gadā pārmitināšanas procesa realizēšanai paredzēts tērēt 166 281 EUR¹⁷. Ar pārmitināšanu ir saistītas šādas izmaksu pozīcijas:

- transporta un loģistikas pakalpojumi;
- ēdināšana;
- viesnīcas (izmitināšanas) pakalpojumi;
- tulka pakalpojumi;
- medicīniskās pārbaudes pirms lidojuma;
- izdevumi personu pavadīšanai līdz Rīgas lidostai Latvijā;
- ceļa un uzturēšanās izmaksas atlases misijas amatpersonām.

Diskusijas par pārmitināšanas jautājumiem

Galvenās diskusijas parlamentā, valdībā un plašākā sabiedrībā notika saistībā ar ES Padomes lēmumos^{18,19} un dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumos²⁰ noteikto personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība pārceļšanu²¹ un pārmitināšanu^{22, 23}. Latvijā daļa sabiedrības atbalsta patvēruma meklētāju uzņemšanu, organizējot labdarības akcijas²⁴ un gājienus, bet daļa sabiedrības ir pret personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība uzņemšanu, protestu mītiņos uzsverot negatīvo Latvijas vēstures pieredzi²⁵.

2015.gada decembrī pētījumu centrs SKDS apkopoja datus, lai noskaidrotu Latvijas iedzīvotāju attieksmi pret patvēruma meklētāju uzņemšanu Latvijā. 78,3% respondentu bija pret patvēruma meklētāju uzņemšanu no Tuvajiem Austrumiem un Ziemeļāfrikas. 15,7% respondentu uzskata, ka Latvijai būtu jāuzņem patvēruma meklētāji.²⁶

Krīze ES patvēruma jomā kopumā raisīja līdz šim nepieredzētu interesi par patvēruma jautājumiem un to ietekmi uz sabiedrību kopumā, kā arī padziļinātas diskusijas visu iesaistīto pušu starpā gan jaunā Patvēruma likuma likumprojekta izstrādes, gan pieņemšanas gaitā, gan apspriežot ar personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārceļšanu saistītos jautājumus. Būtiskākie jautājumi diskusiju laikā bija par izaicinājumiem, attiecībā uz patvēruma meklētājiem - izmitināšanas nosacījumiem un tiem sniegto sociālo atbalstu patvēruma procedūras laikā, kā arī izaicinājumiem, kas saistīti ar personu integrāciju pēc starptautiskās aizsardzības

¹⁷ Latvija ir veikusi IOM sniegto pakalpojumu izmaksu aprēķinu, vadoties pēc saņemtās informācijas no IOM. Galējās izmaksas var mainīties atkarībā no saņemto pakalpojumu kapacitātes, apjoma un laika.

¹⁸ 2015. gada 14. septembra Padomes lēmums (ES) 2015/1523, ar ko nosaka pagaidu pasākumus starptautiskās aizsardzības jomā Itālijas un Grieķijas labā.- Oficiālais Vēstnesis, L 239/146, 15.09.2015.

¹⁹ 2015.gada 22.septembra Padomes lēmums (ES) 2015/1601, ar ko nosaka pagaidu pasākumus starptautiskās aizsardzības jomā Itālijas un Grieķijas labā.- Oficiālais Vēstnesis, L 248/80, 24.09.2015.

²⁰Outcome of the council meeting. Pieejams: <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2015/07/20/>. [sk.21.04.2016.]

²¹ Pārceļšana - Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju pārceļšana starp Eiropas Savienības dalībvalstīm.

²² Personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārmitināšana no Tuvajiem Austrumiem, Āfrikas raga un Ziemeļāfrikas uz Eiropas Savienības dalībvalstīm un Dublinas sistēmas asociētajām valstīm.

²³ Latvijas Ministru kabinets ir pieņēmis politisku lēmumu par 776 patvēruma meklētāju uzņemšanu.

²⁴Biedrības un nodibinājumi par bēgļiem.- Pieejams: <http://providus.lv/article/biedribas-un-nodibinajumi-par-begliem>. [sk.15.09.2015.]

²⁵ Akcijā pret bēgļu uzņemšanu pie valdības viens aizturētais.- Pieejams: <http://www.irir.lv/2015/8/4/akcija-pret-beglu-uznemsanu-pie-valdibas-viens-aizturetais>. [sk.04.08.2015.]

²⁶ Pētījums: Sabiedrība migrantu negrib. Pret bēgļiem – 78,3%.- Pieejams: <http://nra.lv/latvija/159845-petijums-sabiedriba-migrantus-negrib-pret-begliem-78-3.htm>. [sk.12.04.2016.]

statusa saņemšanas – valodas apguve un iesaistīšanās darba tirgū, valsts nodrošinātā pabalsta apmēra un saņemšanas nosacījumiem.²⁷

Latvijā plaši tiek diskutēts par patvēruma meklētāju plūsmām Eiropā, par solidaritātes paušanu, ka arī personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība pārceļšanu un pārmitināšanu uz Latviju.²⁸

Argumenti par pārmitināšanu:

- Latvijas valdība ir pieņēmusi politisko lēmumu par personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība uzņemšanu kā arī atbalstījusi ES Padomes lēmumus²⁹ par personu pārceļšanu un šīs saistības ir jāpilda;³⁰
- Saistībā ar demogrāfisko situāciju valstī un sabiedrības novecošanos, patvēruma meklētāju uzņemšana un viņu integrēšana darba tirgū sekmētu ekonomisko situāciju valstī. Demogrāfiskā situācija Latvijā tagad un nākotnē ir tieši saistīta ar mūsu galvenā resursa – cilvēkkapitāla – ietekmi uz ekonomisko kapitālu un tā attīstību. Nepieciešamība maksimāli iesaistīt iedzīvotājus darba tirgū un uzturēt augstu darbaspēka produktivitāti nodrošinātu darba un ģimenes dzīves līdzsvaru;³¹
- Personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pēc to ierašanās Latvijā, attīstībā jāietver darbības, kas ceļ indivīdu spējas efektīvi strādāt un izkopt savas kompetences un iemaņas, tā palielinot viņu darba ražīgumu, karjeras iespējas un nodarbinātības potenciālu, kas vēlāk varētu dot ekonomisko labumu tautsaimniecībā;
- Latvija apzinās, ka dalība personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība pārdales mehānismā un solidaritāte ar citām dalībvalstīm, ir garants, ka arī Latvija var paļauties uz citu ES dalībvalstu solidaritāti, ja gadījumā Latvijā iepļūstu neparedzēti liels patvēruma meklētāju skaits.

Argumenti pret pārmitināšanu:

- Vietējā sabiedrība ir pret imigrantu uzņemšanu³² un koncentrāciju vienā vietā;
- Iedzīvotāju vidū pastāv bažas par ekonomiskās un sociālās situācijas pasliktināšanos teritorijās, kurās ilgstoši uzturas imigranti (samazināsies nekustamā īpašuma cenas);

²⁷ Avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes ekspertu sniegtā informācija.

²⁸ Pirmie patvēruma meklētāji Latvijā - diskusiju, strīdu un protestu hronoloģija. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/pirmie-patveruma-mekletaji-latvija-diskusiju-stridu-un-protestu-hronologija.a168673/>. [sk.27.05.2016.];

Notiek pirmā pašvaldības mēroga diskusija Latvijā par bēgļu/ patvēruma meklētāju jautājumu. Pieejams: <http://jekabpilsno.lv/2015/10/notiek-pirma-pasvaldibas-meroga-diskusija-latvija-par-beglu-patveruma-mekletaju-jautajumu/>. [sk.26.05.2016.];

Seminārs/diskusija "Bēgļu krīze: riski no kultūras līdz drošībai. Pieejams: <http://www.lka.edu.lv/aktuali/jaunumi/18-decembri-notiks-seminars-diskusija-beglu-krize/>. [sk.27.05.2016.];

Atbildība un politiskā realitāte: izaicinājumi un risinājumi migrācijas krīzei Eiropā. Pieejams:

<https://www.youtube.com/watch?v=1U9GWW-Bws0>, <https://www.youtube.com/watch?v=RJGWiM0IVxo>. [sk.26.05.2016.];

Personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošana un uzņemšana – Norvēģijas pieredze un Latvijas izaicinājumi. Pieejams: <http://www.lps.lv/lv/zinas/lps/1982-nfi-projekta-ietvaros-aizvadits-seminars-par-patveruma-mekletaju-uznemsanas-jautajumiem>. [sk.26.05.2016.];

Tikšanās ar Mucenieku iedzīvotājiem. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/national/politics/ne-mes-so-karu-uzsakam-ne-mums-begli-jauzņem-mucenieku-iedzivotaji-parmet-kozlovskim.d?id=46763835>. [sk. 25.05.2016.];

leM saņemtās vēstules no NVO (leM rīcībā esošās informācijas.

²⁹ Padomes Lēmums (ES) 2015/1523 (2015. gada 14. septembris), ar ko nosaka pagaidu pasākumus starptautiskās aizsardzības jomā Itālijas un Grieķijas labā.- Oficiālais Vēstnesis, Nr.L 239. 15.09.2015.

²⁹ Padomes Lēmums (ES) 2015/1601 (2015. gada 22. septembris), ar ko nosaka pagaidu pasākumus starptautiskās aizsardzības jomā Itālijas un Grieķijas labā.- Oficiālais Vēstnesis, Nr.L 248. 24.09.2015.

³⁰ Patvēruma likums "69.pants. Saeimas un Ministru kabineta kompetence patvēruma jautājumos".

³¹ Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3323>. [sk.25.05.2016.]

³² 2015.gada decembrī pētījumu centrs SKDS apkopoja datus, lai noskaidrotu Latvijas iedzīvotāju attieksmi pret patvēruma meklētāju uzņemšanu Latvijā. 78,3% respondentu bija pret patvēruma meklētāju uzņemšanu no Tuvajiem Austrumiem un Ziemeļāfrikas. Vien 15,7% respondentu uzskata, ka Latvijai būtu jāuzņem patvēruma meklētāji. Pētījums: Sabiedrība migrantus negrib. Pret bēgļiem – 78,3%.Pieejams: <http://nra.lv/latvija/159845-petijums-sabiedriba-migrantus-negrib-pret-begliem-78-3.htm>. [sk.12.04.2016.]

- Sabiedrībā pastāv bažas, ka jaunatbraucēji nespēs integrēties sabiedrībā (valoda, tradīcijas, kultūra) un veidosies slēgtas komūnas;
- Pastāv viedoklis, ka, palielinoties pārmitināto personu skaitam, valstī pieaugs noziedzības līmenis un palielināsies iespējamie terorisma draudi;
- Palielinoties nelikumīgo imigrantu plūsmai no Latvijas Austrumu robežas, pastāv bažas, ka Latvija ar saviem resursiem vairs nespēs nodrošināt pietiekamu atbalstu saviem iedzīvotājiem.

Aktuālā pārmitināšanas programmas situācija

Plānots, ka pārmitināšana no Turcijas tiks uzsākta 2016. gada vasarā. Pirmās pārmitinātās personas, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība tika sagaidītas 2016.gada 16.jūnijā, kad tika noregulētas visas juridiskitīesiskās nianšes. No Turcijas uz Latviju tika pārmitināta sešu personu ģimene no Sīrijas. Pārmitināšanā no trešās valsts bija iesaistīta Starptautiskā Migrācijas organizācija. Šīs organizācijas pārstāvniecības ir vairāk kā 50 valstīs un tā jau vairākus gadus nodarbojas ar personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārmitināšanu no trešajām valstīm.

Eksperti konstatējuši šādus izaicinājumus un grūtības pārmitināšanas īstenošanā.

Izaicinājumi:

- Risinājumu izstrāde, lai atbilstoši Latvijas normatīvajos aktos noteiktajam realizētu personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārmitināšanu. Pārmitināšanas programmas pielāgošana Latvijas normatīvajiem aktiem (pašlaik Latvijas kompetentās institūcijas neatzīst Turcijas izsniegtu ceļošanas dokumentu).
- Trešās valsts politiskā situācija, līdzdalība pārmitināšanas procesā.
- Ierobežotas vai nepietiekamas zināšanas par to, kā veidot pārmitināšanas programmu, kā arī praktiskās pieredzes trūkums jautājumos, kas saistīti ar personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārmitināšanu.

Šķēršļi un grūtības:

- Derīgu ceļošanas dokumentu neesamība personām, kuras plānots pārmitināt.
- Latvijai ir ierobežoti resursi personu uzņemšanai un pārmitināto personu integrācijai.
- Šaurs iesaistīto pakalpojuma sniedzēju loks rada augstas pārmitināšanas procesa izmaksas. Šobrīd katra ES dalībvalsts atsevišķi vienojas par pakalpojumu izmaksām, kaut gan tas varētu tikt regulēts ES līmenī).³³

Latvijas kompetentās institūcijas pagaidām nav apsvērušas iespējas veidot privātās sponsorēšanas programmu. Vienlaikus jāatzīmē, ka Latvijā darbojas vairākas nevalstiskās organizācijas un brīvprātīgie, kuri paši pēc savas iniciatīvas atsevišķos gadījumos nodrošina dažādus nepieciešamos pakalpojumus patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu (pārtika, drēbes, higiēnas līdzekļi u.c.). Taču minētā palīdzība nav saistīta ar pārmitināšanas mehānismu. Privāto sponsorēšanu galvenokārt raksturo tas, ka persona, grupa vai organizācija uzņemas atbildību par finanšu, sociālā un emocionālā atbalsta sniegšanu pārmitinātai personai vai ģimenei uz iepriekš noteiktu laika posmu (parasti uz vienu gadu vai pat ilgāk) vai līdz brīdim, kad persona vai ģimene kļūst patstāvīga. Turklāt sponsoriem ir iespēja izvēlēties personu vai ģimeni, kuru tie vēlas atbalstīt

³³ Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas amatpersonu sniegto informāciju.

pārmitināšanas laikā, lai gan daži sponsori nevis izvēlas konkrētas personas, bet meklē zināma profila atbalstāmās personas.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Avoti

Latvijas tiesību akti

Patvēruma likums.- Latvijas Vēstnesis, Nr.2, 05.01.2016. – [stājās spēkā 19.01.2016.]

2015.gada 22.jūlija Ministru prezidenta rīkojums Nr.306 Par darba grupu.- Latvijas Vēstnesis Nr.142, 23.07.2015.

Ministru kabineta 2015.gada 2.decembra rīkojums Nr.759 “Rīcības plāns personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.238. 04.12.2015. – [stājās spēkā 02.12.2015.]

ES tiesību akti

Padomes Lēmums (ES) 2015/1523 (2015. gada 14. septembris), ar ko nosaka pagaidu pasākumus starptautiskās aizsardzības jomā Itālijas un Grieķijas labā.- Oficiālais Vēstnesis, Nr.L 239. 15.09.2015.

Padomes Lēmums (ES) 2015/1601 (2015. gada 22. septembris), ar ko nosaka pagaidu pasākumus starptautiskās aizsardzības jomā Itālijas un Grieķijas labā.- Oficiālais Vēstnesis, Nr.L 248. 24.09.2015.

Literatūra

Akcijā pret bēgļu uzņemšanu pie valdības viens aizturētais.- Pieejams: <http://www.irir.lv/2015/8/4/akcija-pret-beglu-uznemsanu-pie-valdibas-viens-aizturetais>. [sk.04.08.2015.]

Atbildība un politiskā realitāte: izaicinājumi un risinājumi migrācijas krīzei Eiropā. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=1U9GWW-Bws0>, <https://www.youtube.com/watch?v=RJGWiM0IVxo>. [sk.26.05.2016.];

Biedrības un nodibinājumi par bēgļiem.-Pieejams: <http://providus.lv/article/biedribas-un-nodibinajumi-par-begliem>. [sk.15.09.2015.]

Dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi par 20 00 personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība pārvietošanu daudzpusējo un nacionālo shēmu ietvaros. Pieejams: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11130-2015-INIT/lv/pdf>. [sk.07.06.2016.]

EMT vārdnīca, 3.0, pieejams: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/docs/emn-glossary-en-version.pdf

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3323>. [sk.25.05.2016.]

Notiek pirmā pašvaldības mēroga diskusija Latvijā par bēgļu/ patvēruma meklētāju jautājumu. Pieejams: <http://jekabpilsnvo.lv/2015/10/notiek-pirma-pasvaldibas-meroga-diskusija-latvija-par-beglu-patveruma-mekletaju-jautajumu/>. [sk.26.05.2016.];

Outcome of the council meeting. Pieejams: <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2015/07/20/>. [sk.21.04.2016.]

Personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošana un uzņemšana – Norvēģijas pieredze un Latvijas izaicinājumi. Pieejams: <http://www.lps.lv/lv/zinas/lps/1982-nfi-projekta-ietvaros-aizvadits-seminars-par-patveruma-mekletaju-uznemsanas-jautajumiem>. [sk.26.05.2016.];

Pētījums: Sabiedrība migrantus negrib. Pret bēgļiem – 78,3%.-Pieejams: <http://nra.lv/latvija/159845-petijums-sabiedriba-migrantus-negrib-pret-begliem-78-3.htm>. [sk.12.04.2016.]

Pirmie patvēruma meklētāji Latvijā - diskusiju, strīdu un protestu hronoloģija. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/pirmie-patveruma-mekletaji-latvija-diskusiju-stridu-un-protestu-hronologija.a168673/>. [sk.27.05.2016.];

Seminārs/diskusija "Bēgļu krīze: riski no kultūras līdz drošībai. Pieejams: <http://www.lka.edu.lv/lv/aktuali/jaunumi/18-decembri-notiks-seminars-diskusija-beglu-krize-/>. [sk.27.05.2016.];

Tikšanās ar Mucenieku iedzīvotājiem. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/national/politics/ne-mes-so-karu-uzsakam-ne-mums-begli-jauzņem-mucenieku-iedzivotaji-parmet-kozlovskim.d?id=46763835>. [sk. 25.05.2016.];

2015.gada decembrī pētījumu centrs SKDS apkopoja datus, lai noskaidrotu Latvijas iedzīvotāju attieksmi pret patvēruma meklētāju uzņemšanu Latvijā. 78,3% respondentu bija pret patvēruma meklētāju uzņemšanu no Tuvajiem Austrumiem un Ziemeļāfrikas. Vien 15,7% respondentu uzskata, ka Latvijai būtu jāuzņem patvēruma meklētāji. Pētījums: Sabiedrība migrantus negrib. Pret bēgļiem – 78,3%.-Pieejams: <http://nra.lv/latvija/159845-petijums-sabiedriba-migrantus-negrib-pret-begliem-78-3.htm>. [sk.12.04.2016.]